

Jegyzőkönyvön kívül

Alekszandr Gelman: *Egy pébé-ülés jegyzőkönyve; Dráma két felvonásban, előjátékkal. Fordította: Elbert János (Szovjet Irodalom 1976. 2. sz. 86—121. o.)*

— Alekszandr Gelman: *Egy értekezlet jegyzőkönyve; Tévjáték. Fordította: Takács Anna, rendezte: Zsurzs Éva; (Magyar Televízió, 1. műsor, 1976. február 10., 20.05 óra).*

A folyóirat- és a televíziószerkesztők együttgondolkodásának szép példáját fémjelzik a fenti adatok: azonos időben került az újságárus pavilonokba és a képernyőre A. Gelman színműve, illetve annak televíziós változata. Ez az összhang akkor is figyelemre méltó, ha tekintetbe vesszük a két fórum közvéleményformáló hatásának összehasonlíthatatlanul nagy különbségeit. Az a lehetőség ugyanis, hogy az alapmű bármikor el- és újraolvasható, különösen jelentős egy ilyen pergő ritmusú, szikrázó heveségű vitadráma esetében, amely hosszú időn át jelentett — s talán még sokáig jelent — beszédtemát a tévénézők százazrei körében. (Nem kevésbé volt sikeres a mű színpadi változatának fogadtatása sem: több mint egy esztendeje táblás házak előtt játszák Leningrádban).

Mi e népszerűség titka, mivel magyarázható Gelman művének — „a jó bornak nem kell cégér” analógiájára még az ily száraz, mondhatni „közönségriasztó” címe ellenére is — egyértelmű tömeghatása. A válasznak — s egyben a sikernek — természetesen ezúttal is több összetevője van. A részletes elemzés helyett — amit az időben reagálni képes fórumok egyébként is elvégeztek, az ugyancsak ritkán tapasztalható egyértelmű dicséret hangján — a mű néhány tanulságára szeretnénk visszatérni — Gelman stílusában: mintegy a zárszó után.

Alekszandr Gelman drámája példabeszéd, de nem allegorikus formájú, hiszen a szocializmus ellentmondásokról sem mentes gyakorlatából vette a mintát. Ezért az elevenbe vág, idézítetten aktuális. Pedig a történet alapkonfliktusát igencsak egyedinek tűnő, szokatlan jelenség képezi. Egy építőbrigád megtagadja a prémium felvételét, mert érdemtelennek, igazságtalannak tartja azt. Nem mintha nem dolgoztak volna becsülettel, hanem mert a rosszul szervezett munka hiányságai miatt arra következtetnek — sőt számításokkal be is bizonyítják —, hogy a vállalat csak azért tudta túlteljesíteni a tervet, mert az eredetiből visszamenőleg „lefaragtak”, s így a „jutalom” nem a jobb,

szervezettebb munkára ösztönzött, hanem kimondatlanul is a meglévő állapotokat konzerválta. Ezzel végső soron „az a híres-nevezetes prémium” nem juttatást jelent, hanem — mint ahogyan a kollektíva döntését a pártbizottsági ülésen következetesen képviselő brigádvezető fogalmazta — „kilop egy csomó pénzt a munkás-ember zsebéből”. A munkásöntudat szép megnyilvánulásaként a brigád azt tartja a legnagyobb hibának, hogy esetenként tulajdon kezükkel kell szétzúzni, amit már megépítettek: „Amit a kapitalista harácsol össze, azt a munkásosztály előbb vagy utóbb elveszi tőle. De ez a beton-alap, amit mi most légkalapáccsal verünk szét, ez már senkit sem gazdagít. . . Minálunk a napokban kitört a tudományos-technikai forradalom. . . minden forradalom abban jut kifejezésre, hogy elutasítanak valamit. Amúgy csak rumli volna. . .” — tolmácsolja a brigád véleményét a vezetője.

Javaslatuk állásfoglalásra készíti a pártbizottságot, amelynek végső döntését az egyetlen nő, a darukezelő hozzászólása nem kis mértékben befolyásolja: „Nagyon értelmes javaslat — mondja —. Majd, ha az embereknek elő kell guberalni a pénzt, mind elgondolkodik a dolgokon! Senki sem kérdezi, hogy miért adják a prémiumot, de hogy miért kérjük vissza, azt meg fogják kérdezni. És ez nagyon jó lesz így.”

Nem csupán és nem elsősorban gazdasági probléma oldódik ezzel meg, hanem — ha kissé nehézkesen is — a szocialista erkölcs követelményrendszere győzedelmeskedik. Miért feszül ellentét az egyéni és közérdek között, hogyan viszonyuljon a munkához a dolgozó, ha egyúttal tulajdonos is, milyen a fizikai és szellemi munka összehangoltsága, szerveztsége, vezetők és beosztottak viszonya, újra való fogékonysága, politikai felelőssége, azaz milyen a szocialista demokrácia szintje, megvalósulásának mikéntje? Ezek Gelman művének alapkérdései, s mert nálunk is mindennapi gondjainkká érlelődtek e problémák, eredményeink kísérőjelenségeivé váltak a közgondolkodás viszásságai, feszült izgalommal követtük az érvek csatáját, amely talán csak azt hagyta megválaszolatlan, hogy miért akkor boldog s megelégedett ember (az egyik), ha pénzt kap, s miért éppen az ellenkezője — a jutalom elutasítása — teszi boldogá a másikat, ha mindketten ugyanannak a szocialista vállalatnak a munkásai, brigádtagjai. E kérdés persze jóval bonyolultabb, mintsem egyetlen műtől várhatnánk rá a megoldást.

Gelman drámája ipari közegben, munkakörnyezetben játszódik. Főhősei is jó részt munkások ugyan, de ettől még értéktelen mű is születhetett volna a törté-

netből. Gelman a gondolkodó, kezdeményező, újító, a kellemetlenségeket, a harcot is felelősséggel vállaló munkások karakterét teremtette meg, s így munkásábrázolása szocialista emberábrázolássá nemesedett. Műve azok közül való, amelyeket az SZKP XXV. kongresszusa az alábbiak szerint jellemzett: „Az elmúlt időszakban számos olyan, a szocialista realizmus szellemében fogant alkotás született, amely azt tükrözi, miként válnak az országos kérdések a szovjet emberek egyéni sorsának részévé. A munka ábrázolása, az úgynevezett »termelési téma« napjainkban meglelte a valódi művészi formát, s az ilyen tárgyú művek széles körű társadalmi visszhangot keltenek.”

Csongrády Béla

Réti Zoltán:

Rózsavölgyi Márk

Míg Nógrád megye kulturális örökségében irodalmi hagyományaink (Madách, Mikszáth) a legjelentősebbek, képzőművészeti múltunkat Bencúr Gyula neve fémjelzi, addig a megyéhez fűződő zenei emlékekről szinte egyáltalán nem beszélhetünk. Nem volt megyénkben fejlett zenei élet, itt nem éltek híres muzikusok, ide nem jártak hangversenyezni világhíró előadóművészek, akiket ma zenei életünk megalapozóiként tisztelhetnénk. Erőltetetten hatna Lavotta János kisterenyei, vagy Lehár Ferenc losonci kapcsolataira hivatkozni, mivel ők még szűkebb hazánk zenei életében sem voltak nagy hatásúak.

S mint kiderült, a meglévő értékeinkkel sem sáfárkodtak jól elődeink.

Ezért jelentős Réti Zoltánnak, a balassagyarmati Állami Zeneiskola igazgatójának nemrég megjelent könyve, melyben a Balassagyarmaton született Rózsavölgyi Márknak életét, a saját kora zenei életében és a magyar zene fejlődéstörténetében elfoglalt szerepét, és más művészeti ágakra is hatással levő jelentőségét elemzi.

Réti Zoltán könyve több mint másfél évtized kutatómunkájának eredménye. A szerző tudta, hogy Rózsavölgyi Márk Balassagyarmaton született — erről több zenei történelmi tanulmány is megemlékezik a róla szóló szűkszavú leírásokban: a 19. század zenetörténetének elemzése kapcsán —, és ezen a nyomon indult el. Kezdetben talán maga sem gondolta, hogy az adatok szorgalmas gyűjtéséből könyv keletkezik. Sorra jelentek meg azonban rövidebb-hosszabb lélegzetű tanulmányai

Rózsavölgyiről a *Nógrádban*, a *Palócföldben*, de országos lapok is szívesen helyt adtak cikkeinek (*Muzsika*, *Népszabadság*).

Az író az évek során bizonyosodott meg arról, hogy ki is volt valójában Rózsavölgyi Márk. Az egyre terebélyesedő adatok halmaza és a ma még csak kevesek számára hozzáférhető művek elemzése arra inspirálta, hogy közkinccsé tegye Rózsavölgyi értékét, hatását.

A könyv szinte naplószerű életrajz, de minden adata, eseménye tudományos hitelességgel is bír. Réti Zoltán csak olyan tényeket írt le, melyeknek bizonyosságához nem fér kétség. Hogy erről meggyőződünk, elég, ha átlapozzuk azt a több mint 50 oldalas jegyzetanyagot, melyben részletesen ismerteti az életrajzban megemlített művek, relikviák, levelek, rendezvények hiteles forrásának eredetét, helyét, leírását. Nagy munkát feltételez ezeknek a felkutatása és rendszerbe foglalása, hisz' bizonyára gyakorta csak hosszas utánjárással juthatott olyan adatok birtokába, melyek több mint egy évszázada voltak eltemetve egy-egy könyvtárban, adattárban, vagy éppen magángyűjteményben. A szerző minden fellelhető emléket felkutatott, amiről úgy érezte, hogy Rózsavölgyi Márk életművét. Életét jobban megismerheti, megismertetheti.

A tudományos alapossággal megírt Rózsavölgyi-könyv azonban egyáltalán nem jelenti a zeneszerző életének száraz adathalmazát. Réti Zoltán olvasmányosan tárja eléink, hogy mit jelentett a múlt század elején magyar muzikusnak, forradalmár muzikusnak lenni. A virtuóz képességű Rózsavölgyi ugyanis fényesen élhetett volna, mint világhíró muzikus; ehelyett azonban egy szinte reménytelen úton indult el, melynek végcélja a magyar nemzeti zene megteremtése volt.

A nemzetek önállósodási vágyainak, szabadságmozgalmainak mindig velejárója volt a művészeti, a zenei megújulás is. Ezen dolgoztak az orosz „ötök”, ezt tükrözik a lengyel Chopin táncai, polonézei. Ezen fáradozott a verbunkos zene anyagából kiindulva Bihari, Erkel, Liszt és az eddig méltatlanul háttérbe került Rózsavölgyi Márk is. Pedig — mint ez éppen Réti Zoltán könyvéből derül ki — saját korukban talán a most jelentősebb muzikusoknak, ismerteknek sem volt tömegekre olyan hatásuk, mint neki: országjáró hangversenykörútjain ugyanis törekedett közvetlen kapcsolatba kerülni azokkal, akiknek szánta a muzsikáját, akikre hatni akart, és akik rá, a zeneszerzőre és előadóművészre is hatottak a kor haladó eszméinek sajátos, zenei megformálásában.

A könyv érzékelteti azt a szeretetet és tiszteletet, mellyel Réti Zoltán a zeneszerzőről ír. Különösen kitűnik ez azokon az oldalakon, ahol Rózsavölgyi Nógrád megyei, balassagyarmati kapcsolatairól van szó. Ennek egy hányada bizonyára abból az egészséges lokálpatriotizmusból ered,

mellyel egyáltalán hozzáfogott Réti Zoltán a széles körű kutatáshoz. De hozzájárult feltétlenül az a menetközben történt nagyszerű felismerés is, hogy milyen érték nekünk nógrádiaknak és általában a magyar kultúrának Rózsavölgyi Márk.

Réti Zoltán könyvének megírásával megtette az első lépést Rózsavölgyi Márk jelentőségének megismertetéséhez. Sokat kell azonban még tennünk, hogy Rózsavölgyi megkapja az utókortól azt az elismerést, melyet a magyar nemzeti zene megújulásáért végzett kompozíciós és közvetítői tevékenységéért kiérdemelt.

(*Zeneműkiadó*, 1975).

Virág László

Jókai Anna:

A reimsi angyal

Jókai Anna az az író, aki volt művészeti előadó, főkönyvelő, elvégezte a bölcsészeti egyetemet, tanított általános iskolában és gimnáziumban, akinek különösen drámái vonták magukra a közönség figyelmét, s József Attila- és SZOT-díjjal tüntették ki, s aki *A reimsi angyal* című novella és elbeszéléskötetének fülszövege szerint „viszonylag későn kezdett írni”. Fölvetődik ezután — főleg gyors és fergeteges karrierje tudtával —, hogy lehet-e egyáltalán az irodalmat későn kezdeni. Mert hiszen a kutató is elmélyed előbb kutatása tárgyában, s amikor az anyagot immár a birtokában érzi, kezdi meg tulajdonképpen alkotó munkáját. S nem ezt teszi-e, vagy nem teheti-e ugyanezt az író, aki anyagát, az embert és a társadalmat előbb elmélyülten tanulmányozza, és csak azok után veti papírra megfigyeléseit és megfigyeléseiből adódó gondolatait? Hiszen néhány kezdő író alkotóművészetéből éppen az a biztonság hiányzik, amelylyel a jó szakmunkás a nyersvasat vagy az acélt kezeli.

Nos, Jókai Anna éretten és megfontoltan, az emberek lelkét átvilágító biztonsággal látott munkához: regényei, drámái és elbeszélései legalábbis olyan félelmetes emberismeretről tanúskodnak, hogy az olvasó érzi, a hálósobájába lestek be, sokszor a legintimebb pillanatban.

Elbeszéléseire legutóbb a leghatásosabb tömegkommunikációs eszköz, a televízió igyekezett felhívni a figyelmet *Nyitott könyv* című adásában. Néha azonban a szándékolt jó szolgálat ellenkező hatást ér el: ez történt Jókai Anna esetében. Az adaptáció — ahelyett, hogy érdeklődést keltett volna — rideg laposságával és erőszakos szentenciáival inkább elriasztotta a

Jókai Anna munkásságát, elbeszélő művészetét nem ismerő olvasót, képtelen volt megörökíteni azokat a finom és érzékeny nüanszokat, amelyek az író stílusának sajátjai.

Aki ennek ellenére kezébe vette *A reimsi angyal* című elbeszéléskötetet, amely tíz év elbeszélés-terméséből nyújtott válogatást, kellemesen csalódott. Mert mint általában a rangos irodalom, Jókai Anna elbeszélő művészete is megnöveli a távlatot, és nem vindikál magának közéleti vezérszerepet, mint a harsány alapművek szerzői. Ő éppen azért tűnik ki írói munkásságával, hogy nem feleslegesen nagyot akaró leleplezésekkel irányítja magára a figyelmet, hanem azzal a tökéletes empirista megfigyelésre és megismerésre törekvő hajlammal, ami keveseknek sajátja.

Tulajdonképpen a mindennapok rezdüléseit örökíti meg. Azokat a közhelyeket, amik mellett mások vakon és süketen mennek el, de ami benne úgy rögződik meg, mint a mindennapi igazságok fölfeledezése. Iskolában, hálósobában, társasutazáson mindig a mi vágyaink és gyengeségeink bukkannak elő, mintha csak ugyan ismerné közhelyeinket és gyarlóságainkat. Eljárása a csehovi életképekkel rokon műveket hoz létre, csak terjedelmesebben.

Írásainak szembeütő formai sajátossága, hogy mesteri módon kezeli a dialógusokat, mintha nem is elbeszélést, hanem mindig és mindenkor drámát írta. Elbeszélései szinte összekötőszöveg nélküli párbeszéd halmazából épülnek föl, de a mesterien kezelt megnyilatkozások mindannyiszor azonos jellemek sajátjai. Nem lehet eltéveszteni, hiába hallgatja el, hogy mit ki mond, mert mindig egyéniségek szólalnak meg. Talán ez az egyetlen mentsége a modorosság bűnével szemben. Egy idő után ugyanis ez az olvasónak tett engedmény: a könnyedség, a lazítás fárasztóvá válik — még akkor is, amikor meghökkenünk, hogy mennyire ismeri főleg a felnövekvő, ifjú neinezdek lélektanát.

Lenyűgöző viszont, hogy milyen mesterien állít egymás mellé és különít el jellemeket. Különösen feltűnik ez a válogatáskötet talán legsikerültebb darabjában, a *Közös út*-ban. De már ez a kis rekemű is megmutatja, hogy hőseit szereti a lelki sérültek sorából kiválasztani, ha nem is ruház rájuk „lelkiző” hajlamokat. A kötet legdrámaibb elbeszéléseinek tetszik viszont a *Kislány, kutyával* című alkotás: periférikus környezet mégis általánosítható konfliktusokkal. A tehetetlen rákbeteg ember, aki szerencsejátékkal akarja megalapozni kiszolgáltatott családjá biztonságos jövőjét, és ennek érdekében meglopja feleségét és leányát. S ebben az erkölcsi

hullában is megmutatkozik annyi esendőség, ami már szeretetre méltó.

Egyéni stíluson nehéz változtatni és kínos paradoxon azt kívánni egy írótól, hogy éppen sajátos stílusán újítson. De mert Jókai Annában benne él az újítási hajlam, remélhető, hogy későbbi írásaiban leküzdí formai sematizmusát. Újabb elbeszéléseinek ez mindenképpen javára válhat. (Szépirodalmi, 1975).

Lakos György

Gondos Ernő:

Olvasói ízléstípusok

Az ízlés a társadalmi tudattartalmak egyik fontos területe: legközelebb az esztétikai szférához áll, de érintkezik a politikai, erkölcsi szemlélettel is — nem sokat tévedünk, ha azt állítjuk, hogy leginkább a kulturáltsággal függ össze. Azaz, hogy az egyén nézeteiben, igényeiben, elvárásaiban milyen mértékben tükröződik közvetlenül, vagy közvetetten a történelem során felhalmozott kulturális örökség.

Nem elhanyagolható sajátossága az ízlésnek, hogy a tudattartalmak közül leginkább ez a terület esik leginkább a „magánszféra” ellenőrzése alá. Mint Gondos Ernő tanulmányában elemzi: az ízlést alakító hatások az egyén pszichikumán keresztül (azáltal megsűrve) érvényesülnek, ilyenformán az egyén ízlésvilága a társadalom számára látens marad. Ennek megvannak az előnyei is. Ha ugyanis megfelelő módon közeledünk hozzá, akkor valóságosabb képet kapunk egy közösség szellemi-lelki arculatáról, mint ha más tudattartalmak felől közelítünk meg ugyanezt a kérdést. Mert míg az egyén erkölcsi-politikai megnyilvánulásaiban általában a társadalom uralkodó elvárásainak tesz eleget (okkal vagy oktalanul), az esetleges szankcióktól tartva, addig itt — az ízlés területén — jobban „kiadja magát”, mert az ízlés „magánügy”. Korunkban, mikor egy magasabb rendű társadalom építése a feladat, nem mellékes számba venni, hogyan is „áll a szénánk” ezen a területen.

Gondos Ernő ízlésvilágunk feltérképezését az olvasásszociológiai területen kísérte meg. (Valóban ez látszik a legalkalmasabb terepnek. Itt egy széles, jól szervezett-adminisztrált közművelődési háttér adott ugyanis, amely eleve sok olyan adatot nyújt, ami más területen csak hosszas, fáradságos kutatómunka révén lenne elérhető.) A könyv elején — egy rövid és meglehetősen vázlatos fejezetben — a szerző az olvasói ízlés e századi útját mutatja be. Az alaptendenciák így rajzolódnak ki: a magyar olvasóközönség túlnyomó részének legfontosabb tápláléka voít és maradt — a századfordulótól napjainkig ívelően — a nemzeti romantikának címkézhető irány, ezen belül is abszolút első helyen Jókai Mór. Az egyre szélesedett iskolai oktatásba bekapcsolódó tömegek számára Jókai szer-

zi meg az olvasás örömét. Igazat lehet adni a szerzőnek, amikor megállapítja, hogy Jókai még a szocialista kultúrforradalomnak is nagy segítséget nyújtott. Kunfi Zsigmond a század elején (mára is meggyőzően) jelölte ki Jókai helyét a magyar irodalomban: „... bármily szomorú is, de tény, hogy van még nálunk egy-két olyan társadalmi osztály, amelyre nézve Jókai regényeinek világnézete nem visszafejlődést, vagy megállapodást, hanem haladást jelent... Ahogy mindenben elmaradtunk hatvan-hetven évvel Európától, úgy elmaradtunk művészetünkben is”. Ugyanakkor nem tagadható, hogy Jókai és a nemzeti romantika abszolút uralma — ez ma már megrendülőfélben van, amiben nagy szerepe lehetett a szocialista kultúrforradalomnak is — tápot ad a szellemi elkényelmesedésnek, sőt, egyfajta konzervatív, nacionalista szemléletnek. Ezt tükrözi a különböző olvasói ízléstípusok kapcsolódása is. A nemzeti romantikusnak nevezett típus erősen kötődik az erősen cselekményesnek nevezett típussal (Conan Doyle, Rejtő Jenő), a mai bestseller mindkét ágával (Berkesi, Szilvási), de a hajdani sikerkönyvekkel is. Tormay Cecil, Erdős Renée, Cronin). Az érzékenyebb olvasók viszont Jókain és a nemzeti romantikus irodalom értékesebb rétegén keresztül eljuthatnak a fajsúlyosabb irodalomhoz is.

Itt a kaput a szerző által az analitikus prózához sorolt típus jelenti. Ennek csomópontját a Németh László regényeit kedvelők alkotják. Természetesen nem zárhatók ki az ízlésfejlődés más útjai sem. Az analitikus próza egyaránt kapcsolódik, bár nem egyenlő intenzitással az igényesebb irodalmat kedvelők ízléstípusaihoz. A színvonalasabb irodalmat a következő, a szerző által sem mindig meggyőző kategóriák közt osztja meg: franciás ízlés, realista, szocialista, angol-szász—oros, XX. századi klasszikus, modern magyar próza. A színvonalasabb irodalmat az olvasók 30 százaléka részesíti előnyben, ezzel szemben a kimondottan időagyonütő könyveket 60 százalék kedveli. Nem kedvezőtlen ez a kép, bár vannak olyan nem elhanyagolható rétegek, akik a szórakoztató irodalomhoz sem jutottak el. Ami a Bálint György inspirációjára végzett hatásvizsgálatokat illeti, a tanulmánykötet ezen részeit találtak legsikerültebbnek; egyébként kevésbé lehetünk meglepedettek.

A szerző és kollektívája egy ironikus hangulatú Bálint György-karcolatnak néhány gimnáziumi osztály tanulóira gyakorolt hatását vizsgálta meg. Meglepő, hogy ezekben a gyerekekben milyen csökevényes az esztétikai és a szociális érzék. Ebben nagy szerepe van annak, hogy sem a társadalom, sem az általa preferált értékeket közvetítő iskola nem tudja ezeket a készségeket meggyőzően kimunkálni. A vizsgálati eredmények rávilágítanak arra az összefüggésre is, ami a fiatalok készségei és szűkebb szociális közejük szűrő, orientáló szerepe közt van. A kulturáltabb, kiegyensúlyozottabb családi környezetben tanulók jobban megértették Bálint György üzenetét, mint ne-

hezebb körülmények közt élő társaik. (Nagyjából hasonló eredményekre jutott a szerző más művek hatásvizsgálatánál is.)

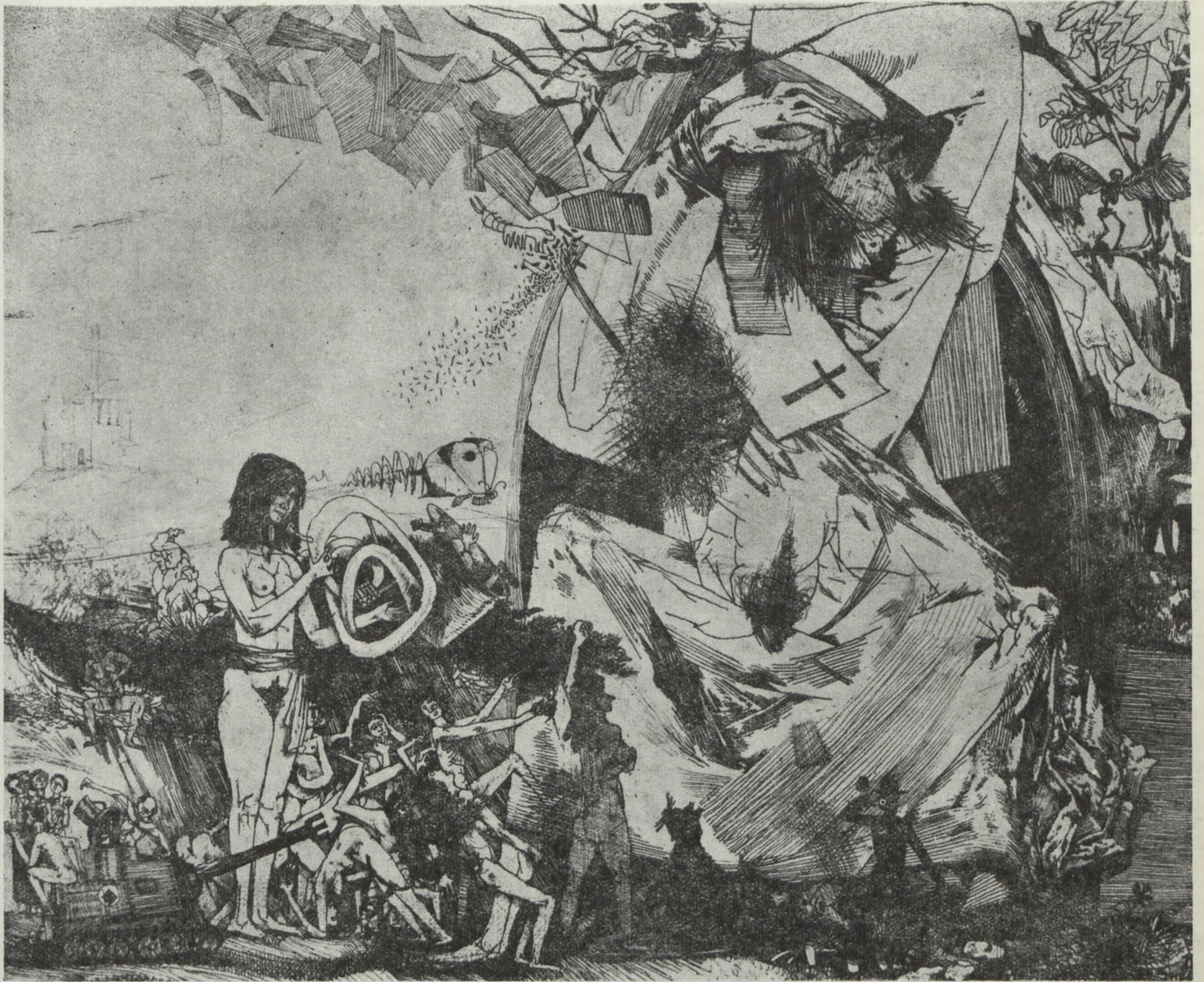
Nem nevezhető kielégítőnek a mai magyar próza (vagy realista szocialista elnevezésű ízléscsoportok) terjedelme sem. Együttesen sem érik el a felmért olvasóközönség 8 százalékát. Itt több ok is felsorolható. A kikapcsolódni vágyó olvasó nem szívesen vesz a kezébe mai gondokkal küszködő művet. Szerepet játszik egyfajta sznobizmus, idegenkedés is; de kár lenne kiküszöbölni az okok közül a sematizmus korának visszahatását. (Ez utóbbinak tudható be, hogy a realista szocialista típus mutatja a legkevesebb kapcsolódást más ízléstípusokkal.)

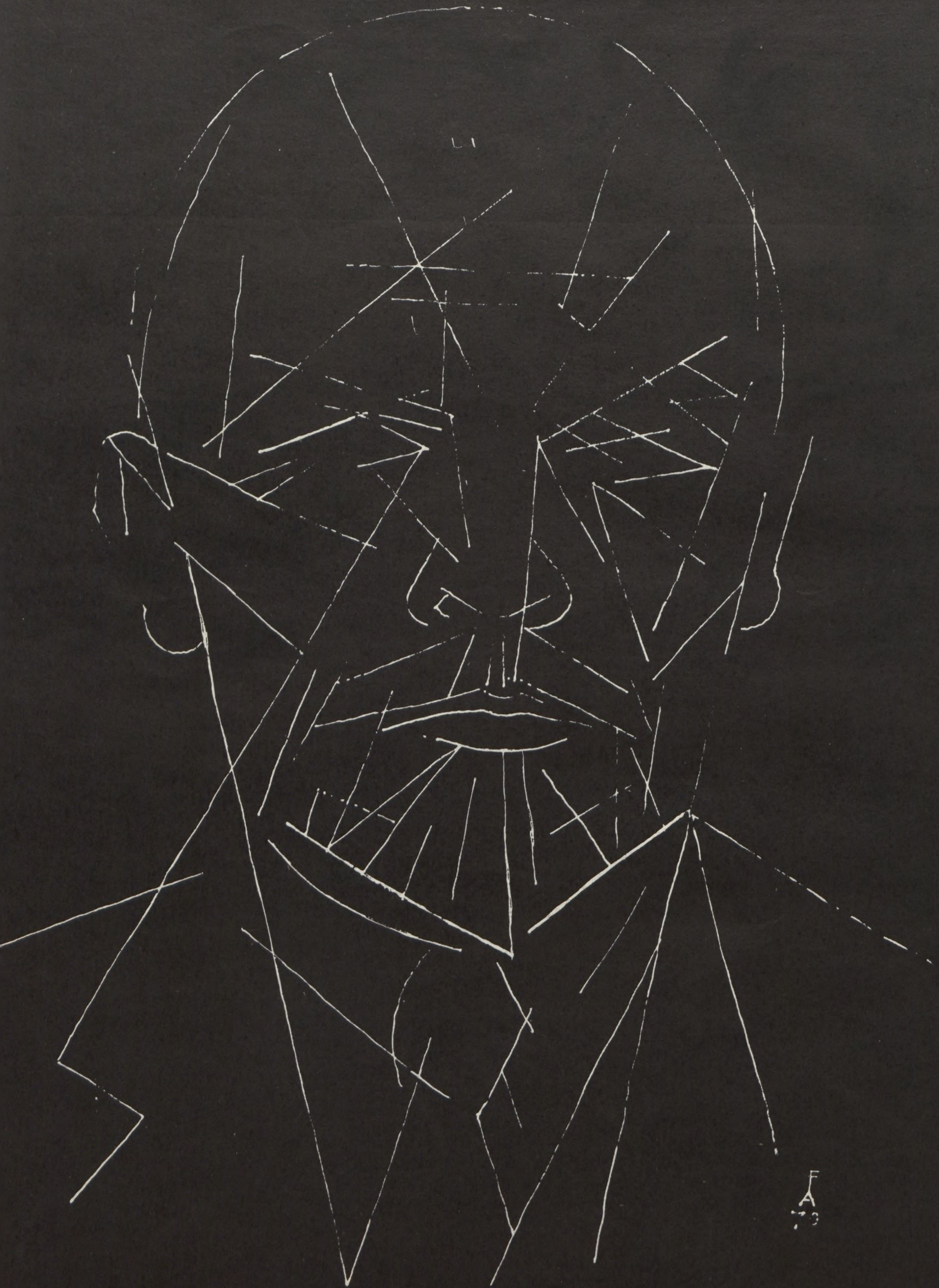
Úgy tűnhet, hogy a szerző túl sötét képet rajzol tárgyáról, ám nálunk a közízlés sosem tartozott a társadalmi átalakulás legdinamikusabb területei közé. Ha lehet, itt még inkább jelentkeztek a történelmi elkészttség egymásra gyűrűző hatásai. Abban a korban élünk, amelyre — a kultúrforradalom eredményeként — még a mennyiségi felhalmozódás a jellemző, ami viszont egy idő után nyilvánvalóan maga után vonja a minőségi változásokat is. Ez utóbbira már utalnak jelek. Bizonyos konzervatív ízlésirányok (hajdani sikerkönyvek, a nemzeti romantika konzervatív-nacionalista rétegei) részint kiadói politika, részint olvasói érdektelenség miatt háttérbe szorulnak. Bármilyen sok fogyatékosága van is az iskolai oktatásnak, hatására a felnövekvő fiatalok nyitottabbak az új iránt és kevésbé kötődnek a régi ideálokhoz; sajnos, ezt a nyitottságot még nem sikerült megfelelően kihasználnunk.

Összefoglalóul: Gondos Ernő könyvét némi hiányérzettel tettük le. Ez abból a kettősségből származik, amellyel a szerző és kollektívája a tárgyhoz közelített: egyrészt igyekeztek társadalmunk ízlésviszonyait feltérképezni, másrészt céljaik közé tartozott „a tárgy természetéhez alkalmazkodó kutatási módszer és technika kialakítása és kipróbálása”. Különösen a tanulmánykötetnek azok a részei tűntek tapogatózóznak (és dokumentálásuk elsiertettek), ahol az ízléstípusokat a szerző a személyiségtypológia felől közelítette meg. A legcélravezetőbbnek az tűnik hát, ha Gondos Ernő könyvét mintegy kutatói munkanaplóként vesszük kezünkbe. (Kossuth, 1975.)

Rásó József

F
A
73